

Fodbold i Tanzania

Fodboldkamp i Nyanguge mellem skolen i Lugeye og Nyanguge

Lisbet Gormsen

Vi sidder og prøver at finde skygge her hvor de har hængt oksehuder til tørre i udkanten af banen. Vi venter på at fodboldkampen mellem skolen i Lugeye („vores“ hold) og skolen i Nyanguge skal begynde.

Da vi kom kørende på vores motorcykel til skolen i Nyanguge en halv time efter kampen skulle være begyndt, var eleverne i gang med at slæbe skolepulte ud på boldpladsen i den anden ende af byen. Til lærerne til at sidde på. Jeg tog fat i en pult og bar den derud fulgt af forundrede blikke – mens Niels kørte motorcyklen – mere normalt for hvide end at slæbe tunge ting. Vi blev opfordret til at sætte os på pultene, men det er varmt, solen står endnu højt på himlen, så vi foretrækker den smule skygge vi kan finde her ved huderne – på trods af at de lugter en smule.

Boldpladsen ligger i udkanten af byen; men der er dog små stråttækte huse hele vejen rundt om banen. Køer og geder græsser på fodboldbanen. Det er nu en time siden kampen skulle være begyndt. De første elever fra Lugeye er kommet. De fleste elever går de 6-7 km til Nyanguge til fods; men enkelte har fået fat i en cykel og har overhalet de andre.

De fleste af børnene er i skoleuniform. Pigerne i grønne nederdele og hvide – eller næsten hvide – bluser og drengene i korte bukser, khakifarvede og hvide skjorter. Mange af dem er lasede. Der er mangel på nåle og tråd og herude på landet er symaskiner et særsyn. Alle ungerne er barfodede, meget få af børnene her har sko overhovedet.

Pigerne skal spille netball – de er ved at sætte stængerne med ringene op nu mere end en time efter det oprindelige starttidspunkt.

Nu bliver der også sat net på fodboldmålene. Det er virkelig fine forhold. Nettene bliver bundet fast med et langt reb, og bliver holdt ude til siden v.h.a. sten eller kohorn – hovedskaller af køer, hvor hornene sidder tilbage.

Nogle drenge er begyndt at lege med en tøjbold. Sådanne hjemmelavede tøjbolde findes der mange af blandt skolebørnene. Nogle skolepiger kommer syngende forbi med jember (hakker) og pangaer (knive) på nakken. De har været ude på boldpladsen og hakke ukrudt op og har slået græsset en lille smule, dvs. de har skåret det af med deres pangaer.

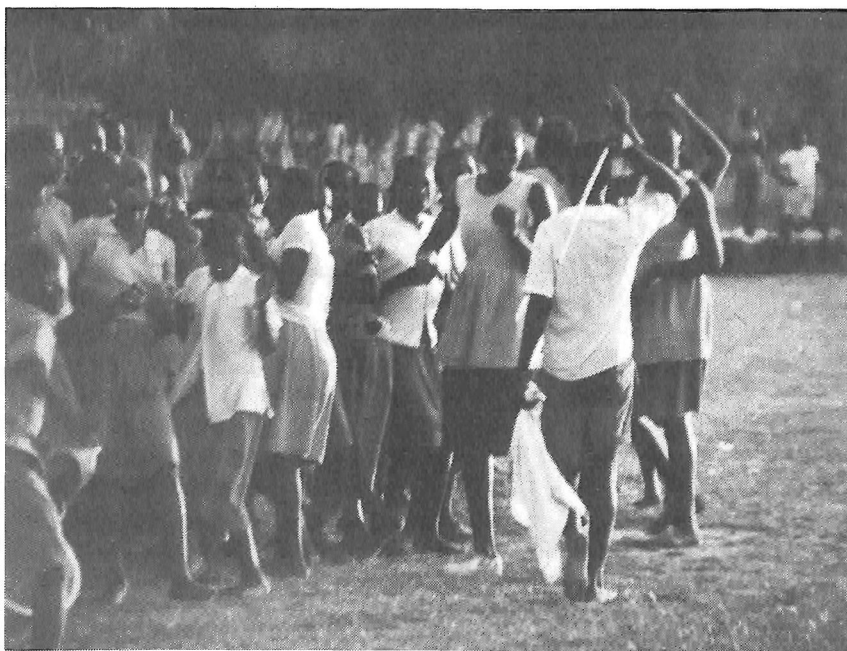
10 min. i fem. Kampen vi havde fået at vide skulle starte kl. 3 er endnu ikke kommet i gang; men der er en masse mennesker på banerne nu. Alle eleverne og lærerne fra Lugeye er nu ankommet.

Endelig stiller holdene op. Headteacheren (skoleinspektøren) går ud for at hilse på spillerne, og det ene hold tager bluserne af, så man kan kende forskel på holdene. Lugeye spiller med bar overkrop, Nyanguge med trøje på. Ingen har sko på.

Banen de spiller på er ret god. Den er relativt plan, og der er ingen store sten på banen.

Drengene spiller mere sammen end pigerne gjorde i deres netballkamp, og de placerer sig relativt godt på banen i forhold til hinanden; men de forstår ikke at bygge et angreb op og forsvarsspillet består mest i at bolden bliver losset så langt væk som muligt, hvis man kan komme til og det bliver for farligt.

Pigerne har et fantastisk heppekor ved sidelinien. De synger og danser. Der er een fordanser/forsanger, som står foran de andre og også forsøger at holde alle inde på sidelinien.

Fra kampen i Nyanguge

Der bliver pludselig scoret – Lugeye – og alle fra Lugeye stormer råbende og skrigende ind på banen for at hylde holdet.

Så bliver der pludselig slåskamp mellem to spillere. Sportslæreren fra Nyanguge, der hele tiden har stået og heppet på sit hold og har uddelt kommandoer til specielt målmanden – de andre spillere kan ikke rigtig høre – tilkalder begge spillere og de bliver beordret ned på jorden og får et par ordentlige slag med stokken bagi. „Fujo“ (dækker alle slags tåbelige og ureglementerede og upassende ting) hører ikke hjemme i en fodboldkamp.

Der er ret få frispark i hele kampen. Een bliver skadet, får krampe. Han bliver båret ud, får lidt massage og er klar igen.

Lugeye vinder kampen. De „Funga“-er to gange (funga = lukke) og begiver sig til fods den lange vej tilbage – i højt humør.

Fodboldhistorie i Tanzania

Fodbold er utroligt populært overalt i Afrika – og også i Sukumaland i det nordvestlige Tanzania, hvor skoleeleverne gladeligt gik mange ekstra kilometer for at se en fodboldkamp mellem de ældste elever.

Der spilles fodbold overalt nu, og specielt blandt skoledrenge, og det til trods for at fodboldspillet ikke er ret gammelt i Afrika.

Fodbold er blevet udbredt i Afrika i 50'erne og 60'erne, dvs. efter at landene opnåede selvstændighed (det største boom for uafhængighed fra de tidligere kolonimagter var i 60'erne, selvom der også er tidligere og senere eksempler).

Fodboldspillet blev i Afrika introduceret af europæerne der spillede i deres egne lukkede klubber, hvor afrikanerne ikke havde adgang. Desuden blev det brugt af missionærene, der i vid udstrækning brugte sport i deres opdragelse af de 'indfødte', specielt i de skoler missionærene oprettede mange steder.

De unge afrikanere, som missionærene uddannede (og sendte til videre uddannelse i Europa) er i vid udstrækning dem, der nu er ledere i landene. Fodbold er for disse ledere, naturligt nok, deres form for kropskultur¹.

Fodboldspillet i Tanzania blev i begyndelsen spillet i områderne ved kysten, hvor der var den nærmeste kontakt med oversøiske lande. Her blev de europæiske klubber startet, og det var også her den nye tanzanianske elite først fik mulighed for at opnå medlemskab af disse klubber og spille

1) kropskultur er en kulturs manifestation på kroppens område, er et overordnet begreb, der dækker alle de forskellige, frivillige fysiske udfoldelser, vi ellers udtrykker med ord som: leg, dans, spil, sport, idræt, m.m.

med/mod europæerne. Dette var i 50'erne og 60'erne. Fra at være et kystfænomen blev fodbold spredt til hele landet, og det skete meget hurtigt i løbet af tresserne og halvfjerdserne.

Årsagerne til fodboldens hurtige indpasning overalt i landet, er følgende:

skole

radio

East Africa challenge cup

parastatals

prestige

Skole

Tanzania blev selvstændigt i 1961 og siden har lederne forsøgt at skabe en ensartet udvikling og en samlet bevidsthed hos borgerne der. Dette skete for det første ved at udbygge og ensarte skolesystemet. Uddannelse blev et nøgleord for en national udvikling, der skulle vise væk fra en kolonial afhængighed og underlegenhed. Her blev swahili det nationale undervisningssprog (der er mere end 100 forskellige sprog i Tanzania), som skulle skabe enhed og sport, dvs fodbold, netball og atletik som de vigtigste grene, blev den kropskulturelle udfoldelse i skolerne. Den nye elite, der også inkluderer lærerne, kommer fra mange forskellige steder og etniske grupper i Tanzania, og de har meget forskellig kulturel baggrund. En almindelig praksis i Tanzania er at lade mennesker fra een etnisk gruppe arbejde i et andet område, og det gælder også for undervisningssektoren. Derfor var det, som kunne give en fælles kulturel identitet på kroppens område mellem lærere og mellem lærere og de lokale, moderne sport, f.eks. fodbold. Fodbold var for de fleste også forbundet med europæere og med kystlandet – og dermed med fremskridtet, med „Udviklingen“. Der var derfor også stor prestige i at spille fodbold, så var man lidt ligesom kystboerne og 'med fremme'.

Fodbold som mål for succes

Radioen og oprettelsen af den øst afrikanske challenge cup var medvirkende på samme måde. Radioen blev først rigtig udbredt efter uafhængigheden, og noget af det første der blev sendt, var reportager fra fodboldkampe. Gennem radioreportagerne fik mennesker indblik i spillet, og det at spille fodbold blev noget fint, for så kunne man få sit navn i radioen og blive berømt.

Fodboldspillet var på den måde i høj grad omgivet af en stor grad af prestige.

En anden ting som også medvirkede til fodboldens udbredelse var, at det var meget nemmere at få arbejde inden for parastatals (de regeringsledede foretagender), hvis man kunne spille fodbold, eller havde spillet i en kendt klub. Parastatals var en del af den „moderne udvikling“ og det samme var fodbold.

På denne måde hænger udbredelsen af fodbold i Tanzania sammen med neo-kolonialismen, tidsmæssigt og på den måde, at det er lokale kræfter, som overtager europæernes tidligere rolle.

Fodbold – og sport generelt – bliver den nye afrikanske elites kropskultur. 1/ Den skaber et fællesskab på tværs af etniske forskelle, som de forskellige oprindelige kropskulturformer, med deres stærke tilknytning til de forskellige etniske gruppers samfundsmæssige liv i øvrigt, ikke kan skabe. 2/ Den identificerer udøvelsen af spillet med frembringelsen af et moderne industrielt samfund (jvf. sportens tilknytning til industrisamfundet).

De nye ledere i Tanzania – tidligere var det de gamles råd, der styrede og ledte de forskellige samfund – har ikke autoritet p.g.a. erfaring og ingen fælles kultur. De er uddannede af vestlige mænd, og er hovedsageligt mænd selv. (Tidligere var samfundene nok polariserede i en kvinde- og en mandsverden; men kvindesiden var nødvendig og respekteret, og havde sit eget kropskulturelle udtryk. Missionærerne tog sig i første række af drengene, gav dem en uddannelse og spillede fodbold med dem. Pigerne kom haltende bagefter som her i Europa).

Fodbold i landsbyen

Landsbybefolkningen elsker fodbold. Både at spille og se på. Det hænger sammen med at polakken Krawczyk kalder sporten „a factor of acculturation“², fordi den i sig forener både traditionelle og moderne elementer og egenskaber.

Den oprindelige kropskulturform i Sukumaland, hvor Lugeye og Nyanguge ligger, er det, de kalder NGOMA og MICHEZO. Ngoma er dans, sang og trommespil og hvad der ellers hører til der af forskellige kropslige udfoldelser; mens michezo omfatter alle former for lege og spil.

2) akkulturerer er kulturudveksling mellem to samfund, og bruges til at udtrykke stammesamfunds tilpasning til og underordning sig under vestlige samfunds dominans. Krawczyk: „Sport as a factor of acculturation“. International review of sport sociology 1973 nr. 4, p 63 – 75.

Fra kampen i Nyanguge

Tilbage i tiden var alle menneskene delt op i forskellige aldersgrupper, som hver havde deres specielle dans til at identificere dem, hver havde deres opgave og funktion. I tidens løb udviklede dette system sig til, at unge mænd og kvinder organiserede sig i forskellige arbejdsfællesskaber – for at få arbejdet gjort hurtigere og nyde det sociale samvær. Disse fællesskaber blev kaldt dansegrupper, fordi hver gruppe havde en dans, der identificerede den. Grupper med samme arbejdsform og med samme oprindelse i deres dans, havde organiseret sig i 'selskaber', dvs. store foreninger, som dækkede hele landet. Der var to af disse store, landsdækkende selskaber: BAGIKA og BAGALU. Overalt hvor de mødtes til festivaler og lignende konkurrerede grupper fra disse to store selskaber om, hvem der var den mest populære. De udfordrede hinanden til dansekonkurrence. Den vindende her var den, der trak de fleste tilskuere. Situationen med at dansegrupper fra forskellige landsbyer konkurrerede indbyrdes svarer til situationen hvor fodboldhold fra hver sin landsby spiller kamp mod hinanden. I hver dansegrube var der et bestemt bevægelsesmønster for hver dans og en danseleder, der bestemte. Dette skabte en stor grad af samhørighed og fællesskab inden for gruppen. Det samme kan opleves på et fodboldhold, hvor hele holdet – i gudbenådede

øjeblikke – kan fungere som en helhed, og ihvertfald føle fællesskabet på holdet, samhørigheden over for modstanderen.

I dansen var dansemønstret lagt fast; men der er altid plads til variationer, mennesker er jo ikke helt ens, hvorfor skulle så alle deres bevægelser være helt identiske.

Også dette findes igen i fodboldspillet på landsbyniveau. Her er det dribleren, boldartisten, der karakteriserer et hold fremfor et taktisk samspil. Systemet, måden at spille fodbold på, det der adskiller den fra andre spil, bliver overholdt; men inden for dette mønster er det de individuelle præstationer, der er dominerende, og stadig mere jo stærkere den lokale dansetradition er.

Både dansekurrencerne og fodboldkampen er bestemt ved nogle fastlagte regler og en usikkerhed om resultatet, hvilket gør det spændende, begge har også en udefinerlig glædes- og bevægelsesmæssig fascination både for udøvere og tilskuere.

NHEGA – traditionelt boldspil

Ved siden af deres ngomagrupper og deres konkurrencer, som fandt sted i tørtiden – i regntiden arbejdede grupperne på markerne (der er tørtid fra ca. beg. af juni til oktober) havde sukumafolket også andre lege. Den mest dominerende er NHEGA. I modsætning til ngomagrupperne, hvor både mænd og kvinder er med, ligesom begge køn er med til markarbejdet, så er NHEGA et spil kun for mænd. Det blev spillet mellem to landsbyer og mandskaberne kunne inkludere alle de aktive mænd, der havde lyst til at deltage. Spillet var et slagboldspil, hvor en træbold blev slået til med stave af træ. Man mødtes midt mellem de to landsbyer, og formålet var så at få modstanderne så langt væk fra deres landsby som muligt. Hvis man kunne få bolden spillet helt hjem til sin egen landsby var det fint. Sådant et spil kunne fortsætte i lang tid – flere måneder – så mødtes spillerne hver dag på et bestemt tidspunkt og fortsatte dagen efter der, hvor bolden var landet den foregående dag. Der var ingen begrænsninger med hensyn til spillepladsen. Markerne var jo høstet og ikke sået til endnu, så spillet foregik efter hvor bolden var, kunne gå tværs gennem en gårdsplads osv.

Tidsopfattelse i fodbold og i Sukumaland

Nu om stunder er der ikke så meget udyrket land mellem de forskellige landsbyer, p.g.a. befolkningstætheden har man været nødt til at dyrke den

mindre frugtbare jord, der ligger mellem de forskellige højdedrag i Sukumaland. Desuden er der kommet nogle nye tidsmæssige regulatorer ind, således at det ikke kun er naturen, som definerer arbejdstid og fritid, som f.eks. skolen.

Fodbold i sin nuværende form – kinesernes ældgamle form for fodbold, eller eskimoernes fodbold var helt anderledes – er vokset ud af industrialiseringen og urbaniseringen. Inden for industrien og i byen har tidsopfattelsen fået en ny og anden betydning end for agerbruget. I industriverdenen gør man een ting ad gangen og har et lineært tidsbegreb. Verden fortsætter og udvikler sig.

På landet, og også i Sukumaland var tiden mere noget, der gentog sig i nye variationer, mere en slags spiralform, man kunne se at sæsonerne gentog sig og i en landbohusholdning kan man ofte se mennesker udføre forskellige ting på samme tid (som også en husmor i vores verden), og aktiviteterne var sjældent afgrænset af ydre ting bortset fra naturens skiften.

Fodbold har industriverdenens tidsbegreb instituationaliseret i sig. Spilletiden er 90 min., der er en klar begyndelse og afslutning. Spillet foregår afgrænset fra det øvrige sociale liv, på en bestemt spilleplads, der er lavet til samme formål, og kan spilles hele året igennem på denne plads, er ikke sæson-afhængig.

Den afgrænsede spilleplads gør også spillet mere tilskuervenligt, i modsætning, til *nhega*, der udelukkende var sjovt for deltagerne. Gennem tidsfaktorerne og opdelingen i arbejds-, familie- og fritidsaktivitets arealerne tilpasser fodboldspillet landsbyboerne til det vestlige samfunds normer. Opsplitning af de enkelte funktioner, den tidsmæssige og rummæssige afgrænsning findes ikke på samme måde i de aktiviteter, som sukumaerne tidligere havde. På den anden side er nogle af de oplevelsesmæssige kvaliteter ved de tidligere aktiviteter og ved fodbold de samme og på denne måde forener fodboldspillet både tradition og modernisering.

Fodbold påvirkes af lokale forhold

Det indledende eksempel på en fodboldkamp viser også, at der sker visse lokale tilpasninger af fodbold til de lokale forhold. Kampen begynder først, når solen ikke er så stærk – uafhængig af det fastsatte tidspunkt, pladsen er ikke helt afgrænset fra det nærmeste samfund – køer og geder bruger fodboldbanen som græsgang.

Ærbødigheden over for ældre er stor stadigvæk – lærere og gæster skal

sidde på pulte, ligesom ved dansegrupperne kan ikke-medlemmer være aktive ved at danse og synge med som tilskuere.

Og som i de lege og spil man ellers leger, bruges der også lokale materialer til fodboldspillet, her hovedskaller af køer til nettene.

Det er meget typisk, at det var en fodboldkamp mellem to skoler. Skolerne er nemlig det sted, hvor de nye tendenser i samfundet først viser sig, fordi skolerne er den nye tanzanianske elites redskab til at ændre på forholdene i landet. Ofte er lærerne ikke fra samme etniske gruppe som eleverne og kender derfor ikke den lokale kropskultur, de er under påvirkning af deres egen skolegang og den påvirkning fra de vestlige massemedier og reklameindustrien, der også er stærk på landet. Fodbold er derfor for disse lærere den form for kropskultur, der kan identificere dem selv og deres arbejde.

Ellers er det jo karakteristisk for fodbold, at det er afhængigt af industri. Boldene og stopurene kan ikke produceres lokalt – hvilket er et stort problem (et dilemma for lederne, som ønsker en moderne kropskultur at identificere sig med, men som ikke har penge til at importere det nødvendige udstyr og ikke redskaber og kunnen til at få det produceret lokalt). Fodbold *kan* godt spilles uden standardiseret udstyr, men hele maskineriet og ideen bag spillet er, at udstyr og faciliteter skal være standardiserede. Dette ved man jo godt, og det lægger et pres på de lokale ledere og udøvere, fordi de ikke kan leve op til disse krav.

Fodbold er i dag uhyre populært over hele Afrika. Det er lidt forbavsende fordi en forsker som Siegfried Mendner i sin bog: „Das Ballspiel im Leben der Völker“ siger, at Afrika er det område i verden, der oprindeligt har haft den mindste udvikling af boldspil.

Jeg tror derfor, at koloniherrerne og deres efterfølgere både de internationale firmaer og de lokale ledere har gjort meget for at gøre fodbold populært fordi de derigennem kunne få en kropskultur, der passede til deres teorier om udviklingen af Afrika, uden hensyn til hvad der passede til de forskellige områders egen kulturelle baggrund.

Fodbold er det kropskulturelle udtryk for det moderne samfund – ifølge den tanzanianske ungdom – og derfor eftertragtesværdig, på samme måde som armbåndsurs og kuglepenne er de materielle ting, de er mest ivrige for at få fat i.

Alle dele er udtryk for „det moderne teknologiske og industrielle samfund“, som børnene i skolen lærer er godt, som bliver udbredt gennem massemedier (i Tanzania især radio) og som lederne søger at udvikle Tanzania i retning af. Samtidig fastholdes nogle af de traditionelle kollektive værdier i fodbold.

Derfor dyrkes fodbold især i skolen og blandt unge i byerne (byer er også et udtryk for det moderne samfund).

Derfor opmunter tanzanianske ledere til fodbold udøvelse, og derfor støtter udenlandske udviklingsorganisationer udviklingen af fodbold – og sport generelt – i Tanzania.,

Er det muligt at finde en anden vej? en anden kropskulturform?